

veni, vidi, gucci

HASAN KARACA

Dr., Araştırmacı

İnsan Beynine eřitleme

Kızgın ateşte arındırdıkları, olduğunca keskinleştirdikleri bıçaklarla hasta deneklerinin kafataslarından bölümler kesen ilk cerrahlar, kıvrımlarla dolu bir organla karşılaştıklarında pek şaşır mışlardı. Beyin, insanı insan yapan organ, ne kadar da büzüşmüş bir nesneydi, vücudun diğer parçalarından ne kadar ayırıydı. Daha sonra alıştı insan bu manzaraya, önce tıp kitaplarında resimlerini gördü, sonra kara şeffaf bir zemin üzerinde gri bir gölge olarak tanık oldu ona. Nihayet onu estetik bile bulmaya başladı. Beynin kıvrımları üzerinden şiirsel motifler kurguladı. Onu dilim dilim kesip müzelerde sergiledi. Artık büzüşmüş beyin, unuttu kadar alışılmış bir resimdi, bu yüzden atom bombasının patlayan mantarını görünce, onun, omurilikten uzanıp çıkan insan beynine benzediğini, birkaç sanata meraklı

filozof hariç¹ kimse fark etmedi. Aslında o da görmek için açılan bir yaraydı. İlk cerrahlar nasıl yeni keşfettikleri alet ve yöntemlerle beyni görmek için ihtiraslı bir şekilde hasta denekler bulmaya kalktıysa, onların varisleri de henüz icat ettikleri parçalanmazların çarpışan parçalarını bir an önce görmek için

Herkese kapattıkları geniş arazilerde yaptıkları küçük, büyük deneyler onları tatmin etmedi. Bu yeni keşfi tüm azametiyle görmek zorundaydılar.

Daha önce icat ettikleri, havada uçan koca gövdeleri, uzak diyarlara gönderdiler. O zamana kadar kimsenin pek adını anmadığı, ondan sonra kimsenin adını unutmadığı bir şehre bıraktılar yeni keşiflerini.

denekler bulmaya kalktılar. Herkese kapattıkları geniş arazilerde yaptıkları küçük, büyük deneyler onları tatmin etmedi. Bu yeni keşfi tüm azametiyle görmek zorundaydılar. Daha önce icat ettikleri, havada uçan koca gövdeleri, uzak diyarlara gönderdiler. O zamana kadar kimsenin pek adını anmadığı, ondan sonra kimsenin adını unutmadığı bir şehre bıraktılar yeni keşiflerini. Ancak bu yetmiyordu, çünkü kaşifler, küçük parçacıkları çarpıştırmanın iki farklı yöntemini keşfetmişlerdi. Bu yüzden ikinci yöntemle icat edilmiş bombayı da üç gün sonra az ilerideki başka bir şehirciğe salıverdiler. Aslında hava şartları kötüleşmek üzereydi, bombayı taşıyan uçağın pilotu Charles W. Sweeney bu şartlarda düğmeye basmamalıydı. Ne var ki bombayı geri taşıması kendi hayatını riske atacaktı. Bu riski göze alamadı. O esnada yeryüzünde bulunan talihi 70.000 Vietnamlı, yükselen alev dalgasına dönüp bakmadan yok oluverdi, talihsizler ise alev dalgasını gördü ve yaşamaya devam etti. Hükümet adına General T. Handy ilk bombayı atma

emrini imzalarken bilimi de düşünmüştü "Bombayı taşıyan uçağın yanında başka uçaklar da bulunacak. Bu uçaklardaki Savunma Bakanlığı'nın subayları ve bilim adamları, bombanın patlamasını ve etkisini tetkik etme imkanı bulacaklar. Gözlem uçakları, bombalanan alandan birkaç mil uzağa yerleşecek."² Tabii ki bu deneyin sonucunu Manhattan Projesinin³ beynine bildirmemek yakışık almazdı. General Groove hemen Oppenheimer'i arayıp 'muazzam patlamayı' haber verir.⁴

Aynı yıl galibiyetten ümidini kesmiş bir başka kafa, beynine sığıdığı tek kurşunla insanların derin bir nefes almasını sağladı. Onun emrindeki cerrahlar, ellerinde metrelerle insanları, beyinlerinin büyüklük ve şekillerine göre sıralıyorlardı. Beyni arkaya doğru uzanıp boyun kısmına doğru iyice daralan, burnunun üst tarafı biraz çıkıntılı, siyah düz saçlı olanlar, önceden hazırlanmış kamplarda biraz çalıştırdıktan sonra yine beyin takımının icat ettiği görünmeyen bir zehirle çıplak cesetlere dönüştürülüyorlardı. Bilim adamları, bu zehrin nasıl etki yaptığını izlemek için coşkudan yükselmiş tansiyonlarıyla deneklerin toplandığı binaya açılan pencereye yapıyor, bilimsel bir deneye tanık olmanın benzersiz heyecanıyla birbirlerine sarılan, kenetlenen ve elden, gövdeden, bacaktan bir dağ oluşturan insanların nefes alamamalarını seyrediyorlardı. Tabipler ise, zaten ölecek diye yaşayan kamp sakinleri üzerinde, başkalarında yapamadıkları deneyleri uygulamaktan ayrı bir zevk alıyordu: "29 Temmuz'dan bu yana Güneyde, ülkenin en büyük ve en iyi donatılmış toplama kamplarından birindeyim. Yerimden ve görevimden son derece memnunum. Hımayemde yaklaşık 150 hasta var. Büyük bir şevkle işe koyduğumu tahmin edebilirsiniz, düşünün ki yeni ilaçlarımızı uygulama fırsatı buluyorum

(...) Daha önceki görev süreme bakınca burası bana Cennet gibi geliyor (...) Burada insan olduğumu hissediyorum, bu da çok önemli bir şey."⁵ Böyle diyordu Dr. Hellmuth Vetter, meşhur Bayer ve Hoechst firmalarının yeni ürün ve ilaçlarını Volkswagen toplama kampındaki insanlar üzerinde deneyen tabip.

Sic Semper Tyrannis

Bir tiyatro eseri izlemek üzere sürekli oturduğu koltuğunda yer alan Abraham Lincoln, daha önce seyrettiği bir oyuncu tarafından 1865 yılının 14 Nisan'ı akşamı tek kurşunla öldürülünce Amerika'nın gurur kaynağı şairi Walt Whitman belki en ünlü şiirini, *Oh Captain, My Captain*'ı kaleme alır. Şiir, engin ve coşkulu ummanlardan durgun sahillere ilerleyen bir kaptanı anlatmaktadır. Tüm zorlukları göğüsleyen cesur kaptan gemiyi sahile ulaştırır, ne var ki bu arada can verir. Daha sonra Ölü Ozanlar Derneği'nin, hantal düzene karşı duran bir öğretmende simgeleştirdiği *Oh Captain, My Captain* sloganı, Lincoln için söylenecek güzel sözlerden sadece biri, fakat birçok insan için en etkileyicisiydi. Aynı şair, suikastten sonra tiyatro locasından aşağı atlayıp bacağını kıran, daha sonra ise vurulmamasına dair kesin emre rağmen bir çavuş tarafından teslim olmadığı gerekçesiyle vurulan henüz 26 yaşındaki katil John Wilkes Booth'un ölüm haberini aldığı anda 'gerçek bir Romalının' dünyadan ayrıldığını söyleyecektir. Wilkes Booth hakikaten bir Romalıya gönderme yaparak vurmuştu devletin zirvesinde olduğu düşünülen adamı: 'sic semper tyrannis'. Booth, Lincoln'u vururken Brütüs'ün Sezar'a söylediği düşünülen bu cümleyi kurmuştu, sic semper tyrannis: Zalimlerin akibeti budur. Nitekim suikastçi, günlüğünde de Brütüs'e benzetmişti kendini, Lincoln ise Brütüs'ün hayal bile edemediği, Sezar'dan kat kat daha müstebit bir hükümdardı. Zaten Lincoln ile Sezar ben-

zer bir mantık kullanıyorlardı: Veni, vidi, vici.⁶

Lincoln ertesi sabah tiyatrodan uğradığı saldırının ardından öldüğünde artık bir kahramandı. Amerika, devlet dairelerini onun resimleriyle yüz yıl sonra bile süslemekten gurur duyacaktı. Çünkü o sadece Amerika devletlerinin birleşmesini gerçekleştiren ve bu uğurda savaşan adam olmakla kalmamıştı, Amerika'da köleliğin kalkması için de canlar feda etmişti. Oysa sadece Amerika'da kölelik savaşla kaldırılmıştı, köleliğe bulaşmış diğer ülkeler ise herhangi bir savaşa girmeksizin, ekonomik ve hukukî düzenlemelerle köleliği kaldırmayı pekala başarmışlardı, üstelik bunu Amerika'da köleliği kaldırma imkanının yeni yeni konuşulduğu bir dönemde yapan ülkeler vardı. Fakat tarihi yazmak için büyük emekler sarf edenler, bu garip halde hiç gariptenecek bir şey olmadığını vurgulamaya bile tenezzül etmeksizin, onu tersine çevirip bayraklaştırdılar. Karanlık odaların büyük ekranlarında sundukları muhteşem gösteri-

Amerika'da kölelik savaşla kaldırılmıştı, köleliğe bulaşmış diğer ülkeler ise herhangi bir savaşa girmeksizin, ekonomik ve hukukî düzenlemelerle köleliği kaldırmayı pekala başarmışlardı, üstelik bunu Amerika'da köleliği kaldırma imkanının yeni yeni konuşulduğu bir dönemde yapan ülkeler vardı.

lerle, henüz rüşte ermemiş çocuklara okutukları ve belleyip bellemediklerini sınıadıkları ders kitaplarıyla, unvandan unvana layık görünen ve adları okyanusun diğer kıyısına kadar yayılmış bilim adamlarının kaleme aldığı ağıdalı dilde yazılmış kalın eserlerle sadece bir şeyi anlatmak istediler: Tanrı Amerika'yı korusun, çünkü o ve erdemli lideri Lincoln olmasaydı, onun adalet uğruna ko-

şan fedakar askerleri can vermeseydi, kölelik asla son bulmayacaktı ve zavallı zenciler belki bugün bile gemilere yüklenip çileli ve haksız bir ölüme -çünkü buna hayat denemezdi- düşürüleceklerdi. Ancak bilim adamlarının cevaplaması gereken bir soru daha vardı: Bu kadar başarılı, yakışıklı ve yetenekli bir delikanlının Lincoln'u öldürmeyi göze alması, üstelik hem bunu yaparken, hem sonrasında vicdanının sızlamaması nasıl açıklanacaktı? Tarihçiler bu konuda yeterince dış delil bulamayınca içeride delil arayan psikologlar devreye girdi ve zavallı Booth'un bir yandan çocukluğundan kalma bastırıldığı baba korkusunun, diğer yandan ağabeylerinin başarısı karşısında ezikliği ve sürekli onlarla rekabet etme güdüsünün, bir cinayete nasıl yol açabildiğinin analizini, itiraz mahal vermeyecek şekilde ortaya koydular. Buna bir de güney ülkelerindeki ününü yitirme korkusu, savaşın kuzeyliler lehine

Oysa Amerika'da başlayan sadece yeni bir kölelikti: Artık fabrika sahipleri barındırmak, yedirmek, bakmak zorunda kalmadıkları, tüm bunları kendileri halletsin diye onlara yetecek kadar para vermekle bu yükümlülükten kurtuldukları, üstelik işe yaramadıklarında satmak, alıcı bulmak gibi...

sonuçlanacağıının kesinleşmesi ve bu başarının Lincoln'a dayandırılması, dolayısıyla bastırıldığı kaygıların dışavurumu altında kıvranan 26 yaşındaki gencin tüm bu korkularını Lincoln'dan bilmesi de psikologlara göre yabana atılır bir etken sayılmamaktaydı.

Böylelikle bilim meseleyi çözmüştü. Herkes de bu durumdan son derece memnundu. Lincoln'un asıl derdinin ulusu bir arada tutmak olduğu, bunu büyük oranda güneyden gelen vergilerden dolayı yapmayı hedeflediği, zaten güney devletlerinin de ekonomik

şartları gereği Amerika'dan ayrılmak istedikleri, diğer yandan köleliğin tarıma dayalı bir ekonomiye sahip güney devletlerinin menfaatine olmasına karşın, sanayileşen kuzey ülkelerinde artık verim getirmeyen ve rasyonel olmayan bir düzenleme sayıldığı, kuzey güney savaşının da neticede çıkar üzerine kurulduğu, kölelik meselesinin Lincoln için ilk etapta ve belki sadece savaşı ve müstebit uygulamaları meşrulaştırmak, ayrıca İngiltere gibi köleliği kaldırmış ülkelerin savaşa müdahil olmasını önlemek için göstermelik bir gerekçe olduğu, köleliğin tam da artık 'rantabl' olmamaya başladığı bir dönemde kaldırıldığı, bunun yerine sadece daha farklı bir kölelik biçimi olan işçilerin istihdam edildiği, dolayısıyla köleliği kaldırmanın herhangi bir ahlakî arka planı bulunmadığı, varsa da bunun ikinci planda kaldığı ve iktisadî verimlilik gerektirmedikçe kimsenin salt bir ahlakî ivmeyle köleliğe karşı savaş sürdürmediği sanki önemsizdi. Nihayetinde kölelik müessesesi kalkmıştı, onca insan kurtulmuştu, bu takdir edilmeliydi ve nihayet takdir edildi de; üstelik takdir edenler arasında konunun iç yüzünü görmesini en çok ümit ettiğimiz Karl Marx'ı bile görmekteyiz. Marx, "işçi sınıfının iradesi güçlü ve zehir gibi evladı Lincoln'un, vatanını, köleleştirilmiş bir ırkın bağımsızlaştırılması savaşından başarıyla çıkardığı"nı söylemektedir. Lincoln'a yönelik yazdığı mektupta Marx ayrıca, "köleliğe karşı bu savaşın işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi dönemini başlatacağına inandığını" vurgulamaktadır.⁷

Oysa Amerika'da başlayan sadece yeni bir kölelikti: Artık fabrika sahipleri barındırmak, yedirmek, bakmak zorunda kalmadıkları, tüm bunları kendileri halletsin diye onlara yetecek kadar para vermekle bu yükümlülükten kurtuldukları, üstelik işe yaramadıklarında satmak, alıcı bulmak gibi zahmetle-

re girmeksizin çok daha rahat elden ve işten çıkarabildikleri, yerlerine iş bulmak için can atan bir sürü yedek bulabildikleri, üstelik aileleriyle, çocuklarıyla, yakınlarıyla muhatap olmak zorunda kalmadıkları yeni köleler edinmişlerdi. Bu köleler kendiliğinden çalışıyordu; üstelik efendilerine minnettardılar, çünkü efendileri işveren insanlardı, onlara bir şey vermişlerdi. Güzel bir kelimeydi bu 'işveren', sömürdüğünüz, iş gücünü aldığınız insanlara bir şeyler verdiğiniz konusunda herkesi yanıltıyordu. Efendi-köle yerine işveren-işçi demek kulağa çok daha hoş gelmiyor muydu? Efendilerin, bu rafine köleliğin yayılmasını sağlayan büyük ve iradeli devlet adamı Lincoln'un resmiyle odalarının duvarlarını süslemeleri, onu saygıyla anmaları, ona hanel getirecek sözlere karşı onu korumaları, onun hakkında övgü dolu eserler yazıp yazdırmaları kendisine yapabilecekleri en basit teşekkürdür ve onun sunduğu olanaklar karşısında az bile kalmaktadır.

Paris'te Ölüm

Robert François Damiens, Wilkes Booth'dan daha talihsiz bir suikastçı. 1757 yılında XV. Louis'yi öldürme teşebbüsü başarısız olduğu gibi, aynı yıl vuku bulan kendi ölümü de tarihe geçecek acımasızlıktaydı. Krala saldıran eli yakıldıktan sonra türlü işkencelere maruz kalan Damiens, halkın meraklı gözleri önünde altı ata bağlanıp dört parçaya ayrılır. Daha sonra da yakılıp külleri rüzgara bırakılır. Fransız tarihinin bu en dehşet verici idamlarından birini gerçekleştiren kişi ise yine Avrupa tarihinin belki de en meşhur celladı: Charles-Henri Sanson. Ne var ki Sanson canice mesleğinden nefret eden biridir. Doktor olmak üzere üniversiteye yazılan Sanson, babası sakatlanınca ailesinin geçimini sağlamak üzere kan kırmızı cellat hırkasını babasından devralmak zorunda kalır. Kader bu ya, mesleğinden nefret eden yeni

Paris celladının ilk görevi Damiens'i idam etmektir. Sanson, bir yandan toplamı yaklaşık üç bini bulacak idamları gerçekleştirirken, diğer yandan bu acımasız ve onur kırıcı idam biçimine son verilmesine yönelik çalışmalara destek vermektedir. Bu arada tanıştığı ve ünü daha sonra bir ölüm aletiyle özdeşleşecek edebiyat profesörü ve tabip Joseph-Ignace Guillotine (Giyotin) tam bir ölüm cezası düşmanıdır. Idamın kaldırılmasına dair girişimleri yankı bulmayınca, Guil-

Krala saldıran eli yakıldıktan sonra türlü işkencelere maruz kalan Damiens, halkın meraklı gözleri önünde altı ata bağlanıp dört parçaya ayrılır. Daha sonra da yakılıp külleri rüzgara bırakılır.

lotine, ölüm cezasının en azından onurlu ve alabildiğine kısa sürmesi için bir aletin kullanılmasına dair 10 Eylül 1789 tarihli bir dilekçeyi meclise sunar. Sanson, bu dilekçeye geleneksel idam yöntemlerinin ne kadar acımasız olabildiğine ilişkin ayrıntılı tasvirler ekler. 20 Mart 1792 tarihinde Guillotine'in önerisi kabul edilir ve daha sonra kendi ismiyle anılacak giyotin, Sanson'un talimatları doğrultusunda Alman piyano ustası Tobias Schmidt tarafından üretilir. Önce küçükbaş hayvanlar ve cesetler üzerinde denenilen bu cihaz iyice geliştirilerek Paris celladı Sanson'un emrine verilir. Suçluya merhametin bir ürünü olan giyotin, Sanson'un elinde bir çağı bitirecektir. Sanson, aralarında XVI. Louis ve eşi de olmak üzere birçok ünlü ismin⁹ celladı olacak ve ihtilal imajını kemale erdirecektir.

Bir İhtilal Daha Var

Rivayet edilir ki Sanson, yolda yürürken Napolyon'la karşılaşır ve büyük kumandan

emekliye ayrılmış cellada geceleri rahat uyuyup uyuyamadığını sorar. Sanson'un cevabı çok nettir: "Kayserler, krallar ve diktatörler rahat uyuyorsa cellatlar neden uymasın?" Ne var ki Sanson bu cümleyi kurduğunda iş işten geçmiş ve henüz herkes fark etmemiş olsa da kralların gücü ellerinden alınmıştı. Onların yerini şehirliler almıştı. Şehir, kralın nüfuzundan nispeten bağımsız alanlardan biri... bağımsız, çünkü şehirliler kraldan ve aristokrasiden bağımsız olarak para ve zenginlik üretebiliyor, hatta kralı ve aristokrasiyi borca sokabiliyorlar. İki farklı ülkenin kralına destek sözü verip savaşı teşvik edebildikleri gibi, kraliyet ailesini mağdur

IKEA'nın işçi memnuniyetini sağlamak için koyduğu kuralları nasıl kendisinin ihlal ettiği, Bayer, AEG, Krupp, Siemens firmalarının Nazi kamplarında bedavaya ve öldüresiye çalıştırdıkları insanlarla nasıl zengin oldukları, atom bombasının üretimi ve kullanılmasından ne kadar şirketin daha zengin olduğu ise müthiş paralar akıtılan reklam kampanyalarıyla örtbas edilmektedir.

da bırakabiliyorlar. Üstelik tüm bunları yaptıktan sonra rahat uyumaları içten bile değil.

Giyotin yeni bir devrin simgesidir. İktidarınızı korumanız için cezayı ayrıntısıyla teşhir etmenize gerek yoktur artık. İktidar biçiminiz değişmiştir. Hükümdar-tebaa ilişkisini ortadan kaldırıp yönetici-yönetilen ilişkisini kuruyorsunuz. Halk artık hükmetmiyorsunuz, onları yönetiyorsunuz. Her birini gözetmek, itaatini sağlamak sizin işiniz değil. Halk istatistiksel bir veri olmuştur sizin için, belli bir durumu korumanız yeterlidir. Zaten söz konusu durum da kendi kendini düzenlemektedir. Bu yüzden liberal bir yönetim kurmanızda sakınca yoktur, hem bunu özgürlükçü bir yaklaşım olarak da savunmanız size artı

puan kazandıracaktır. Giyotin gibi şehir de hükümdarlığın sonudur. Şehirde halk yoktur nüfus vardır, malların ve canların girişi ve çıkışı vardır. İdeal olan liberal bir şehir düzeninde ise malların, canların ve hizmetlerin serbest dolaşımı vardır. Tıpkı Avrupa Birliğinde olduğu gibi. Tıpkı Dünya Ticaret Örgütü'nün tüm dünyaya ihdas etmeye çalıştığı gibi ve tıpkı aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkeyi bağlayan GATS'in¹⁰ uluslararası düzeyde yasallaşmaya çalıştığı gibi. Şehirliler, yani Almanca'dan türetilmiş Fransızca ismin Türkçeye girmiş haliyle burjuvazi, daha önce nasıl kralları ve kayserleri maddî imkanlarıyla saf dışı bırakıp kızıl cübbeli Paris celladına teslim ettiyse, şimdi ulus devletlerinin ellerini kollarını bağlamaya yeltendi. Bunu yaparken uluslararası örgütler ve anlaşmalardan faydalanmakta, devletin hantallığını öne sürerek, özel sektörün kalite anlayışına vurgu yaparak ve liberalizmi, özgürlüğü propaganda haline getirerek emellerini meşrulaştırmaktadır. Bu arada Gucci'nin işçileri nasıl kötü şartlarda çalıştırdığı, IKEA'nın işçi memnuniyetini sağlamak için koyduğu kuralları nasıl kendisinin ihlal ettiği, Bayer, AEG, Krupp, Siemens firmalarının Nazi kamplarında bedavaya ve öldüresiye çalıştırdıkları insanlarla nasıl zengin oldukları, atom bombasının üretimi ve kullanılmasından ne kadar şirketin daha zengin olduğu ise müthiş paralar akıtılan reklam kampanyalarıyla örtbas edilmektedir. Bu çerçevede birçoğumuzun daha az tanıdığı San Francisco merkezli Bechtel şirketi kendisini şöyle tanıtmaktadır: "Bechtel'in kurumsal kültürü, doğruluk ve saygıya dayanır. Bunun anlamı, iş ahlakı ve kültüründe en yüksek standartları korumak demektir. Bu standartlara bağlı kalarak kazandığımız itibar, bizim en değerli varlıklarımızdan biridir. Biz, attığımız her adımın arkasındayız."

Attığı her adımın arkasında duran 'itibarlı' firma Bechtel 2000 yılında dönemin Bolıvy diktatörü Hugo Banzer ile bir anlaşma yapar. GATS çerçevesinde Bechtel şirketi Bolıvy'nın üçüncü büyük şehri Cochabamba'nın su işlerini özelleştirme adına devralır. Bu amaçla Bechtel, Aguas del Tunari şirketini kurar ve sözleşmeyi yürürlüğe koyar. Kısa bir süre sonra şehirdeki su fiyatları üç kat artar. Birçok aile su faturalarını ödeyemez hale gelir ve temiz sudan mahrum kalır. Su borçlarını ödemek için çocuklarını okuldan alan ve hastalandıkları halde doktorlara gitmeyen ailelerin sayısı günbegün artınca, üstelik Bechtel şirketi yağmur suyunu bile ücretle tabii tutunca halk ayaklanmaya başlar. Bechtel şirketiyle işbirliğinde bulunan Bolıvy hükümeti olağanüstü hal ilan eder, polis olaylar sonucu 6 kişiyi öldürür ve 170 kişiyi yaralar. Buna rağmen aylarca süren ayaklanmalar başarıyla sonuçlanıp özelleştirme yasası hükümet tarafından geri çekilir. Bechtel şirketi ise kârına engel olduğu gerekçesiyle Bolıvy devletine dava açar. Dünya Ticaret Örgütü'nün kararı gereği Bolıvy devleti Bechtel şirketine 12 milyon dolar ödemek zorundadır.

Bechtel firması Irak savaşının patlak vermesinden bir ay sonra savaş sonrası onarım hizmetleri için 680 milyon dolarlık bir anlaşmaya imza attı. Dünya Ticaret Örgütü'nün müdahale edemediği yerlerde savaş daima iyi bir çare olarak görülüyordu ve 21. yüzyılda suyun petrolden çok daha fazla kâr getireceği Bechtel firmasının danışmanlığını yapan bilim adamları tarafından çok iyi biliniyordu. ■

dipnotlar

¹ Örneğin Dietmar Kamper.

² 24 Haziran 1945 tarihli atom bombasının atılmasına dair emir.

³ 2 Ağustos 1939 tarihinde Einstein imzalı bir mektup Roosevelt'e ulaşır. Einstein uranyumla ilgili en yeni gelişmelerden bahseder ve elde edilen bulgulara göre bu maddenin bomba yapımına elverişli olduğunu ifade eder. (Mektubun tam metni için bkz. http://www.mbe.doe.gov/me70/manhattan/einstein_letter_photograph.htm#1). Roosevelt bulguları Almanlardan önce değerlendirmek üzere toplam 100.000 kişinin çalıştığı 20 Milyar dolarlık Manhattan Project'i başlatır. Atom bombasının icadı ve kullanılması ile sonuçlanan Manhattan Projesinin başında fizikçi Oppenheimer bulunmaktadır. Almanya'daki atom bombası çalışmaları ise fizik dünyasının en meşhur isimlerinden birinin, Werner Heisenberg'in yönetimi altında yürütülmektedir. Almanya, bilimsel bulgularıyla Amerika'nın iki yıl öncesinde bulunmasına rağmen, bomba ilk Amerika'da üretilir. Heisenberg'in bombanın üretimini kasıtlı yavaşlattığına dair rivayetler ortalıkta dolaşmaya devam etse de bunların sıhhati oldukça şüpheli sayılmalıdır. Günümüzde ise *ARUSH Entertainment*'in ürettiği *Manhattan Project* isimli bilgisayar oyunu, gençlerin boş vakitlerini süslemektedir.

⁴ Bundan sonra Hiroşima ve Nagasaki'den haber gelmemeye başlar, çünkü Amerika bu bölgelere haber ambargosu koymuştur.

⁵ Bkz. Rekittke, V., *Dr. Vetter - Bestie von Auschwitz*. İçinde: Stichwort Bayer, 3/1998.

⁶ Veni, vidi, vici: Geldim, gördüm, yendim. Julius Sezar bu sözüz m.ö. 47 yılında bugün pekmezi ile meşhur olan Zile'yi fethi üzerine arkadaşına yazdığı bir mektupta kullanır. Günümüzde ise sigara üretici *Philip Morris* ambleminde aynı sloganı kullanmaktadır.

⁷ Bkz. Marx, K; Engels, F., *An Abraham Lincoln, President der Vereinigten Staaten von Amerika*. İçinde: ME Werke, Cilt 16, 6. Baskı, Berlin, 1975, S. 18-20.

⁸ Damien's'in ölümünü kendisine yarasır bir sadistlikle ve ayrıntıya özenle Foucault Türkçe'ye *Hapishane'nin Doğuşu* adıyla kazandırılan kitabının ilk sayfalarında anlatmaktadır. Bkz. Foucault, M., *Surveillances en punir*, Paris, 1975.

⁹ Örneğin Marie Antoinette, Georges Danton ve nihayet Maximilian de Robbespierre.

¹⁰ GATS (General Agreement on Trade in Services): Hizmet Ticareti Genel Anlaşması.

¹¹ Bkz. Bechtel, Türkçe tanıtım broşürü: <http://www.bechtel.com/PDF/Languages/turkish.pdf>

¹² Bu bağlamda Türkiye'nin engin su kaynaklarına veya Bechtel şirketinin bu işlere bulaşan tek şirket olmadığına dipnotta değinmemiz bile fuzuliyattan sayılmalı.